

על הכביש ההונגרי המהיר מספר 41, במרחק של חצי שעות נסיעה מהגבול האוקראיני, הטלפון צלצל. על הקו: הרב שלמה בלד, רב העיר לבוב.

הקול שבקע מבעד לדיבורית היה נרעש. "קיבלתי עכשיו מידע, שבן העיר שלנו נהרג בקרבות סמוך לדונייצק. אנחנו מנסים לברר האם המידע נכון והיכן נמצא הנפטר", אמה.

אווירת נכאים שררה במכונית. הרב מאיר סטמבלק, האוחז בהגה – פלט אנחה עמוקה. "איזה עצב. עוד יהודי שנהרג במלחמה הנוראה הזו – ועולם כמנהגו נוהג", אמר. המשכנו בדרך. ככל ששלטי ההכוונה עדכנו כי המרחק עד למעבר הגבול 'לז'נסקא' קרוב – פעימות הלב הלכו וגברו: הרי לא בכל יום אתם נכנסים לאזור לחימה, שבו טיילי שיוט קטלניים משייטים מעל ראשיכם ופוגעים מידי פעם בריכוזי אוכלוסייה. לא בכל יום אתם נכנסים למדינה שמאוימת, אקטיבית, על ידי אחד הצבאות החזקים בעולם.

הרהורי חרטה טיפסו להם במעלה הגרון כשנכנסו אל שיירת המכוניות העושות את דרכן לתוך אוקראינה, אבל ההרהורים הללו הוסו באחת בידי החיידק העיתונאי שהבין את המשמעות של הנסיעה הזו: ביקור נדיר אל תוך קרביהן של הקהילות היהודיות של אוקראינה, בפרק זמן שעוד ייחרט בדפי ההיסטוריה – וכמובן נסיעה לקברו של רבי נחמן מברסלב ז"ל באומן, לקראת ראש השנה.

אל הרב סטמבלק, יו"ר 'פדרציית הקהילות היהודיות באוקראינה' (EJCU) המאגדת את 180 הקהילות ברחבי מדינת הענק הנלחמת על חייה, הורשינו להצטרף באחת מנסיעותיו התכופות ממחנה הפליטים היהודי שהקים על שפת אגם הבלטון שבהונגריה – מרחק של שעה וחצי מבודפשט הבירה – למסע מיוחד ומורכב לתוך אוקראינה.

אולי בגלל השעה המאוחרת, או שמה בגלל החזות הרבנית, השוטרים במעבר השתדלו להיות עניינים. בתוך פחות משעה מהרגע שבו נכנסו

ו אל תור המכוניות הארוך בצד ההונגרי של מעבר הגבול היבשתי – כבר יצאנו מהקצה השני.

דגל כחול-צהוב התנוסס לו ברוח חרישית, כמו מברך אותנו לשלום עם כניסתנו לאוקראינה ורעד קל חלף בגוף: אין דרך חזרה. שלום לך, אוקראינה, שתחת הדמים.

תחנה ראשונה שחרית בלבוב

אחרי שעות של נסיעה בכבישים הרריים

ושנת לילה חטופה במוטל דרכים במחוז הקרפטים שדרכו נכנסנו למדינה, שמנו את דרכנו בבוקר יום המחרת אל לבוב – לביב בשמה הנוכחית – שמוכרת בתרבות היהודית כלמברג. מדובר באחת הערים הגדולות באוקראינה והיא גם בירת המחוז הנושא את שמה. עד לשואת יהודי אירופה התגוררו בה כמאה אלף יהודים והיא הייתה מהערים עם ריכוז היהודים הגדול ביותר בפולין – שאליה השתייכה עד לשנת תש"ה. רחובותיה של לבוב מטופחים ומרכזה נראה כמו עיר אירופאית טיפוסית, עם ארכיטקטורה נאה. בכניסה לעיר ניצבים להם ה-X המפורסמים, העשויים פלדה, שהאוקראינים הכינו במרץ על מנת לעצור באמצעותם את הטנקים הרוסיים. אבל הטנקים הרוסיים לא הגיעו עד הנה. למעשה לבוב נחשבת לאחת הערים הבטוחות ביותר באוקראינה, בין היתר בגלל קרבתה לפולין; שגרירות ישראל בקייב ושגרירויות

הלאומניות אומנם ניכרת, אבל היא לידי ביטוי בשפה: כולם מדברים באוקראינית בלבד ומי שינסה לדבר ברוסית ייתקל בכתף קרה במקרה הטוב או במבט זעוף במקרה הפחות טוב.

שמנו את פעמינו אל מרכז העיר, שבו שוכן בית הכנסת המרשים, היחיד שפעיל היום.

בתוך בית הכנסת היפהפה, העטור בויטראז'ים ואיורי קיר, כבר היו עטורים בטלית ותפילין יותר מעשרים יהודים, מרביתם מבוגרים. ומה רבה הייתה הפתעתנו לראות ביניהם גם את בני הדור הצעיר, כולל מתפללים בגילאי ה-30 וה-40 לחייהם – אות וסימן לכך שהקהילה בלבוב חיה ותוססת.

חזרת הש"ץ, שנאמרה בידי משה בן ר' חיים, יהודי שחצה זה מכבר את גיל הגבורות, הייתה בניב אידישיאי כפי שקיבל מבית אבא – במנגינה עולה ויורדת. כאשר

שבעה חודשים אחרי הפלישה הרוסית ותחילת המלחמה - ערי

אוקראינה מלאות דם, אש ותמרות עשן | פליטים נודדים

מעיר לעיר, אזעקות עולות ויורדות נשמעות בכל מחוז, והעוצר

הלילי הנוקשה בולם את מרוץ החיים במדינה שהפכה למוקד

של מצוקה הומניטרית אחת גדולה | שליח 'משפחה' התלווה

ליהודים הטובים שמנסים לסייע בשמונה תחנות עצובות בין

מוקדי הזוועה, שמע תיאורים קשים בין הטנקים החרוכים,

ורשם מפיה של צמרת השלטון באוקראינה: "יש לנו סימני

שאלה לגבי היחס של ממשלת ישראל" | מי ינוח ומי ינוע

מנחם גרוסמן, אוקראינה

מערביות נוספות עקרו אליה כזכור עם תחילת המלחמה.

כמי שפקד את אוקראינה לא מעט, אני זוכר שמעולם לא נכנסתי ללבוב, בשל שמועות על הלאומניות הרבה של תושביה – שעשויה לגרום לאי נוחות בקרב זרים, ובהם יהודים. מה רבה הייתה פליאתי לדאות כי דווקא נתקלנו ביותר מקורטוב של כבוד. "מאיפה אתם?" שאל אותנו המוכר באחת החנויות. "ממדינת ישראל", השבנו בחשש. "תודה שאתם לצידינו", אמר באנגלית עילגת. "עד המלחמה לא אהבתי אתכם, אבל אני רואה בתקשורת שהישראלים תומכים בנו בכל הכוח, למרות הקונפליקט שלכם עם פוטין. אתם בצד הנכון של ההיסטוריה, לא נשכח את זה".

אמר את נוסח התחנון הארוך, ירד לי האסימון: אנחנו נמצאים במדינה שנלחמת על חייה, שרבות מאזרחיה נהרגים והחרב איננה פוסחת על היהודים המתגוררים כאן – בשעה שאנו בארץ הקודש, באירופה או בארה"ב ממשיכים לחיות את חיינו על מי מנוחות.

"הַבֵּט נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא צֶאֱן מְרַעֲיִתְךָ. אֵל יִמְשָׁל בְּנוֹ קֶצֶף", הוא הרים את קולו ונשק וגופו הדקיק רעד. "הַסֵּר מִמֶּנּוּ מִפֶּת הַמְּוֹת כִּי רְחוּם אֲתָה", זעק וכמו פילח בחיצים את ליבם של הרב בלד והרב סטמבלר שהיו טרודים בחצי היממה החולפת בניסיונות לחילוץ הצעיר היהודי מלבוב, שנפל בקרב. לאחר קריאת התורה הוזכרו שמות הפצועים היהודים בחזית ב'מי שברך'

הרס בכל פינה.
טנק אוקראיני חרוך שעליו 'משפחה' צילם בפברברי קייב

להגיע לכל יהודי.
חבילות מזון ליד ארון הקודש בבית הכנסת בלבוב

המקום שוקק החיים - כמעט שום כיום, ואזעקה נשמעת כמה פעמים ביום. מבנה הציון של הבעש"ט ז"ע במעזיבז (כעת בשיפוץ)

בתי כנסת ושבע חצרות אדמו"רים ובהם חסידות סטניסלב והדור השלישי של חסידות נדבורנה, שנקראת על שם העיירה השוכנת במחוז. עד מלחמת העולם היו היהודים כשישים אחוזים מאוכלוסיית העיר.

רב העיר והמחוז, הרב משה קולסניק, קיבל אותנו ב'שלוש עליכם' לבני ברחובה הראשי של העיר. אל הרב התלוו שניים מיהודי הקהילה, שהולכת ומתמעטת. הרב קולסניק נולד כאן בשנת תשט"ז (1956), תחת מגף השלטון הקומוניסטי הארוה שלוש שנים לפני שנולד נאסרו בעיר כמה רופאים יהודיים, במסגרת מ'משפט הרופאים' הידוע לשמצה - והפחד מפני עלילות דם נוספות אחז במשך שנים אחר-כך בקרב בני הקהילה.

בבית הוא שמע אידיש וידע שהוא יהודי, אך נשלח ללמוד בבית ספר סובייטי. "זו הייתה תקופה קשה", הוא נזכר. בשנות ה"ל"מים, בהיותו בחור צעיר, החל להתקרב לאידישקייט ואף נסע למוסקבה ללימודי יהדות. אחרי שמילא את כרסו ב"ש"ס, פוסקים וחסידות, הוא חזר אל העיר לפני יותר משלושים שנה, במטרה לשמר את הקהילה היהודית.

כששב לעיר, התגוררו בה כ-3,000 יהודים. הרב הפעיל בעיר ישיבה, שממנה יצאו להערכתו עשרות רבות של בעלי תשובה, שהפכו בחלקם בעצמם לרבנים במהלך השנים, לצד כמאתיים משפחות ששבו לכור מחצבתן ועלו לארץ או עקרו לקהילות גדולות יותר במדינות ברית המועצות לשעבר.

בית הכנסת בעיר שוכן במבנה בן 198 שנים, שזקנתו לא ניכרת עליו. בסמוך לבית הכנסת שוכן מלון ששמו, בתרגום לעברית 'ליד בית הכנסת' והלוגו שלו הוא של יהודי עטור בכובע ובפאות מסולסלות. "זה נעשה מתוך כבוד והערכה, לא מזלזול", אומר הרב. בקומת הכניסה של בית הכנסת משמש חדר קטן לתפילות בשבתות, עם מניין מצומצם. בקומה העליונה שוכן אולם תפילות גדול שבו נעשה שימוש בחגים.

הערש של ויזניץ

במשרדו הצנוע בקומה העליונה של בית הכנסת, מתנוססות תמונותיהם של אדמו"רי ורבני העיר והאזור בעבר, שנוסכים בו כוח להמשיך בפעילות הקודש ובהם האדמו"ר הראשון מוויז'ניץ, הרה"ק רבי מנחם מנדל הגר זצוק"ל בעל ה'צמח צדיק'; נינו הרה"ק רבי חיים הגר זצ"ל; הרה"ק רבי לייזר הגר זצ"ל האדמו"ר מבורשטיין; והרה"ק רבי ניסן חיים רוזנבוים זצ"ל רבה של בראדשין, אביו של כ"ק האדמו"ר רבי צבי-הירש רוזנבוים האדמו"ר מקרענטשניף-סיגט. אחד מארונות הספרים הרבים בחדרו

אורחים מפתיעים: הרב שלום גופין ושני בניו, הפועלים בקייב הבירה. הרב גופין היה רבה של העיר לוגאנסק, עד שהחלה הפלישה הרוסית בתשע"ד (2014). הקהילה המפוארת שבנה שם בעמל רב התפזרה לכל עבר - והוא פתח דף חדש בקייב, שגם אותה נאלץ לעזוב עם תחילת המלחמה הנוכחית. כעת, הוא היה בדרכו לקייב, כדי להיות עם בני קהילתו בחגים.

המלחמה ותוצאותיה הן נושא השיחה הכמעט יחיד שעולה בכל שיחה - וכל אחד מספר את תלואותיו ואת השלכותיה עליו. במהלך הארוחה, הרבנים סטמבלר ובלד הלכו לפינת בית הכנסת. הרב התקשר לאחד מידידיו, מאנשי הסגל הבכירים בלשכתו של הנשיא זלנסקי, במטרה לנסות ולהביא את החייל היהודי ההרוג מלבוב לקבר ישראל. "הוא הבטיח לפעול בנושא בכל הכוח", אמר - והרב בלד נשם לרווחה. אחרי סעודה דשנה, עם הכנסת אורחים שלא הייתה מביישת את אברהם אבינו, נאלצנו להיפרד מהרב והרבנית בלד ולהמשיך הלאה במסענו.

תחנה שנייה זועות באיוונו-פרנקובסק

שעות של נסיעה ציפו לנו, בינות לשדות חמויות וחיתה. צבעיהן הצהוב ותכול השמיים הסבירו לנו ללא מילים את צבעי הדגל האוקראיני: כחול ממעל ושדות מוריקים של חיטה וחמנייה הפרושים למלוא רוחב העין. המלחמה פגעה אנושות בייצוא החקלאי של אוקראינה, שהיא מהגדולות בעולם בייצור חיטה וחמנייה: הרוסים זרעו הרס רב - במתכוון ושלא במתכוון - בשדות העצומים במזרח המדינה ומה גם שבמצב הנוכחי לא ניתן לייצא את היבול החקלאי, משום שנמליה של אוקראינה נמצאים תחת מצור רוסי. בעבר, נסיעות באוקראינה הפכו לשם נרדף לסיטו, אבל הנשיא זלנסקי ישם דגש רב על פיתוח התשתיות וכבישים רבים שופצו וחודשו. גם במהלך המלחמה, במהלך הנסיעות הארוכות שלנו, הבחנו בעבודות וביזופות כבישים ראשיים.

הדרכים מלאות במחסומי דרכים עם חיילים דרוכים. על כמה משלטי החוצות בדרכים הראשיות הופיעו 'ברכות' בשפה האוקראינית לכובש הרוסי ודגלי אוקראינה מתנוססים בכל מקום.

כשהשמש כבר התעיפה והתחילה לשקוע, הגענו אל העיר איוונו-פרנקובסק ('איוונו פרנקיבסק', בשפה האוקראינית), שגם היא בירת מחוז הנושא את שמה. מעטים הם המכירים את שם של המחוז והעיר, הנמצאת במערב אוקראינה. בעבר, כשהייתה מוכרת יותר בשמה סטניסלב, היא היוותה את ביתם של לא פחות מ-56

ששרד בחוק, להכניס לגוף אוכל חם ומזין ופשוט לשבת. אנשים עמדו ברכבת 36 שעות ברצף, בלי לשבת אפילו דקה, כדי להציל את נפשם. פרסנו פה מזרנים רבים והאכלנו אותם".

הרב בלד נרגש, כשהוא משחזר את מה שראו עיניו: "אנשים מכל רחבי אוקראינה יכלו להעלות לרכבת תיק אחד - והם פשוט לקחו איתם מסמכים המעידים על נכסים שנמצאים בבעלותם, מתוך מחשבות שיום אחד הנכדים שלהם יוכלו לחזור ולהחזיר אותם לידיהם: זה ממש מזכיר ימים אפלים. אנשים ברחבי העולם שומעים מה קורה ועומדים מנגד. אסור לנו היום לעמוד מנגד, אתם השליחים להעביר את הזעקה שלנו לעולם".

הרב בלד ורעייתו הגיעו ללבוב בשנת תשנ"ג (1993), מטעמו של כ"ק האדמו"ר מקרלין-סטאלין. הם היו זוג צעיר בשנות ה-20 לחייהם, שעושים חיל בתחום ההוראה בשכונת בורו-פארק הניו-יורקית. "הרבי ביקש ממני לנסוע לכאן לשלושה חודשים ואחר כך לעוד שלושה חודשים ומאז אנחנו כאן, ברוך השם". כל ילדיהם לומדים כעת בארץ הקודש. "כבר מגיל שמונה שלחנו את הילדים להורים שלי בארצות הברית כדי שילמדו שם במוסדות על טהרת הקודש. זה לא קל", הוא מודה. "הייתי רוצה שיחזרו לכאן לעזור לי בפעילות, אבל בסוף זו ההחלטה שלהם.

"בתחילה", מספר הרב, "לא ידענו מילה אחת ברוסית. אנשים דיברו אידיש ועברית ואנחנו הבנו במקביל שאין לנו ברירה אלא ללמוד את השפה המקומית. באותם ימים מסרתי שיעורים בגמרא, עם רש"י ותוספות לצעירי הקהילה - כדי להכין אותם לשיבות - והייתי חייב ללמוד רוסית. אז בכל יום ישבתי שעתים לפני השיעור ולמדתי עוד ועוד מילים חדשות". כשהגיעו ללבוב, התגוררו בה כמה אלפי יהודים. "אבל אני לבד קברתי לאורך השנים יהודים רבים, כי רובם כבר היו מבוגרים. לפני המלחמה התגוררו כאן כ-1,000 יהודים וההערכות הן שהמספר הוכפל מאז הפלישה הרוסית. מי היה מאמין שאירוע טראגי כמו מלחמה יעזור לקהילה שלנו לגדול. זה קורה בזכות הערבות היהודית, והפעילות של פדרציית הקהילות. גם שליח חב"ד החדש בעיר, הרב מנדי גוטליב, מסייע בפעילות עם בני הקהילה".

אל ארוחת הבוקר שלנו הצטרפו

ובסיום התפילה נשא רבה של לבוב דברים נרגשים, שבהם עורר את בני קהילתו להיות קשובים זה לזה בשעה קשה זו. אחר כך ישבו המתפללים ואכלו ארוחת בוקר - מושג שאינו בהכרח מובן מאליו לאוקראיני הממוצע ביום רגיל ובטח שלא במהלך מלחמה.

בסמוך לארון הקודש ניצבו להן אריזות שלא רגילים לראות בתוך היכל בית כנסת: כמויות אדירות של קמח ופסטה, לצד שישיות מים ומיץ ענבים וסוכר ועוד מיני מאכל בסיסיים. מדובר במאגר מזון החירום של יהודי לבוב, לכל צרה שלא תבוא. בכלל, בית הכנסת והחצר הסמוכה לו היו נראים כמו מפעל לייצור, אחסון וחלוקת מזון: בחצר בית הכנסת התקבצו להם נזקקים, שקיבלו ממשפחת בלד, במאור פנים.

מה שראינו במאריופול

שני אנשים מיוסרים תפסו שם את מבטנו: גבר צעיר, שישב לצד אימו, אשר פניה וידה הימנית היו חבושות. "הגענו משם, מהתופת", סיפרו והשפילו מבט. "עברנו את כל הדרך ממאריופול עד לכאן, בתקווה לפתוח כאן חיים חדשים". פניהם המיוסרות הסגירו את התלאות הרבות שעברו בדרך הארוכה והקשה עד שהגיעו הנה. "ניצלנו בנס מידי הלוחמים הצ'צ'נים", סיפרו. "כמה מהאנשים בשיירה שלנו נהרגו, רק בנס ניצלנו", אמרו והתייפחו. זה היה מחזה קורע לב. הסיפורים על אימי המלחמה קרמו להם עור וגידים, עם שמות ופנים של אנשים שהטראומות ניכרות עליהם עד כאב.

הטראומות ניכרות על פני הכול. "ראינו ושמענו פה מחזות נוראיים, ששולבו בהרבה מאוד אימה, בעיקר תחילת המלחמה", סיפר לנו הרב בלד. "הילדים שלי הקיאו מרוב הבהלה של האזעקות. אנשים היו בטוחים שזה הסוף של אוקראינה.

"רבים שביקשו להימלט מהמדינה דרך המעבר היבשתי פשוט השאירו את מכוניות היוקרה שלהם בתורי הענק שנוצרו בגבול וחצו ברגל, העיקר לברוח. אלפי יהודים נמלטים הגיעו לכאן, ללבוב, באמצעות מערך הרכבות מכל המדינה והמקום הראשון שהם חיפשו היה בית הכנסת, כדי לקבל קורת גג לראש ומחסה מפני הקור

"באחת העיירות שעברתי בהן ניגש אלי גוי וביקש שאגיע לביתו. הוא הוציא לי ספר תורה ואמר: 'כששלחו את יהודי העיירה להשמדה במלחמת העולם, השכן שלי הביא לי את הספר הזה וביקש שאשמור עליו

של הרב לכד את מבטנו: הוא היה עמוס בספרים עתיקים, שידעו ימים יפים יותר. גילם הממוצע כמאתיים שנה. "כשהגעתי לכאן, ביקרתי בכפרים ובעיירות של המחוז והיהודים המקומיים מחוסט, מונקאטש, אונגוטה, סעליש ועוד הביאו לי ספרים שהיו בבתיהם, כדי שאשמור עליהם טוב יותר. הביאו לי כמויות אדירות של ספרי קודש, שאת חלקם העברתי לקהילות במזרח אירופה".

בארון הקודש נמצאים שני ספרי תורה. "באחת העיירות שעברתי בהן ניגש אלי גוי וביקש שאגיע לביתו. הוא הוציא לי ספר תורה ואמר: 'כששלחו את יהודי העיירה להשמדה במלחמת העולם, השכן שלי הביא לי את הספר הזה וביקש שאשמור עליו ואביא אותו לקהילה יהודית בבוא העת - וכעת הגיעה העת להחזיר אותו לידיכם'". מקורו של ספר התורה השני בסאטו מארה, הלוא היא סאטמר. "יהודי מבוגר ששמר על הספר, ביקש ממני לקחת אותו - ואנחנו עושים בו שימוש מידי שבת", סיפר.

במחוז איוונו פרנקיבסק נותרו שמונה בתי עלמין, מתוך יותר מחמשים, שרובם נהרסו בידי הקומוניסטים. "אני זוכר כילד שעברתי עם אמא זכרונה לברכה ליד בית העלמין המקומי, בשעה שהרסו אותו לקראת בניית בית תרבות במקום. היא אמרה לי 'אל תסתכל, לא כדאי לראות את זה'. כשפתחו את המקום, הגג קרס. זה היה אות משמים".

היום מתגוררים בעיר רק כ-150 יהודים ובמחוז כולו יש עוד כמה עשרות יהודים. רובם כבר מבוגרים, מה שאומר שבעוד 5-10 שנים ייתכן שלא תישאר פה קהילה. ##אתה חושש מהתרחיש הזה? תהיתי, מנסה שלא לנגוע בפצע רגיש.

"אני לא חושב על מחר, אלא על היום. כל זמן שיש פה יהודים, אנחנו פה, דואגים להם. מה יהיה מחר? אל דאגה, כיהודים אנחנו מאמינים שמישיח יגיע בכל יום ונעלה לארץ הקודש. לא יעזור לנו להיכנס לחרדה ולדכדוך ממה יקרה עוד כמה שנים אם הוא ימשיך להתהמה", אמר וחיך טוב עלה על פניו. מאיפה הכוח, תהיתי. הוא הביט ברצינות בתמונתו של כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש ז"ע שניצבה על שולחנו.

שני היהודים שהתלוו אלינו ביקשו עזרה נוכח בעיה העומדת לפתחה של הקהילה המצטמקת: כמה מצעירי העיר נשלחו להילחם בחזית וארבעה מהם נפלו בשבי הרוסי. אחד מהם, ישראלי לשעבר, בשם ולדימיר קוזלובסקי, עובר עינויים והם חוששים לשלמו הנפשי. הצבא הרוסי פרסם בעבר כמה תיעודים של קוזלובסקי, שבהם מתח ביקורת על השלטונות האוקראיניים. "צריך לעשות הכול כדי לשחרר אותו, אנחנו דואגים לו", התחננו. גם הנושא הזה העבר או-ליין לטיפול מקורביו של הנושא זלנסקי.

מאיוונו פרנקיבסק יצאנו אל מעז'בוז'. בדרך, המחשבות לא נתנו מנוח: יושב לו יהודי בעיר נידחת, עם אוכלוסייה יהודית שהולכת ונכחדת, במקום לעלות לארץ הקודש וללמוד תורה ללא דאגות כפי שבטח היה רוצה. מניין הכוח? מאיפה הוא שואב את האנרגיות האדירות שלו, מבלי ליפול? אוי, טאטע. רחם על עמך ישראל.

תחנה שלישית אזעקה במעז'בוז'

בשעת בוקר מוקדמת התעוררנו במעז'בוז' ליקיצה לא טבעית בעליל: אזעקה עולה ויורדת. מיהרתי לצאת מחדרי במלון הסמוך לציונו של הרה"ק רבי ישראל בעל-שם-טוב ז"ע, מייסד החסידות, כדי למצוא מחסה במבנה הגדול הסמוך. המקומיים התנהגו באדישות אל מול הצופר. הם כבר רגילים לשמוע את האזעקה המתריעה מפני מתקפה נוספת של טילים רוסיים.

בית הכנסת הסמוך לציון היה מלא בחסידים, שעשו את דרכם לאומן. בימים אלה, לפני כניסתם של האלפים בדרך לרבי נחמן, הציונים של גדולי החסידות ברחבי אוקראינה כמעט ושוממים. הדרכים בחזקת סכנה והציבור הרב - שהיה רגיל לפקוד מידי יום את הקברים הקדושים, ובטח בימים האלה של ערב ראש השנה ועשרת ימי תשובה - ממעט לבוא.

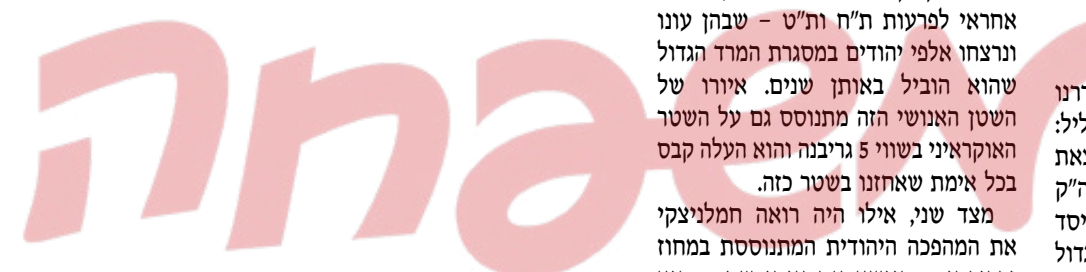
לארוחת הבוקר הצטרף אלינו רב נוסף שעשה את דרכו אל יהודי קהילתו: הרב דן זכותא, רבו של מחוז קירובוהראד שנמצא במרכז אוקראינה ושליח חב"ד באזור. הרב זכותא מתגורר בעיר הבירה של המחוז,

קרופיבניצקי. כמו בלבוב, המלחמה הפריחה את הקהילה בקרופיבניצקי. הוא מספר: "עד למלחמה הכרנו בעיר כ-2,000 יהודים, אך כעת הקהילה גדלה בכ-10 אחוזים. נכון להיום אני מכיר בקרופיבניצקי עוד מאתיים יהודים שהגיעו בעיקר מחרקוב ומאריופול המופגזות. מצאנו להם דירות בסיוע חברי הקהילה. אחד מהחברים בקהילה נתן דירה פרטית גדולה, שבכל אחד מחדריה שיכנו משפחה אחרת. באופן אישי קלטתי עשרה עובדים חדשים מקרב הפליטים בעבודות שקשורות לקהילה ולבית הכנסת. ההשפעה החיובית של הפליטים על הקהילה בהחלט מורגשת. כתוצאה מכך, גם הפעילות שלנו גדלה, גם המניינים בבית הכנסת התרחבו והוספנו גם שיעורי תורה. מצד אחד כואב לנו מאוד על מה שעברו הפליטים, הבתים שהם איבדו והטראומות שהם חוו אבל מצד שני זו תוספת ברוכה עבורנו; כמו דם חדש".

מעז'בוז' שוכנת במחוז חמלניצקי, הנקראת על שמו של בוגדן חמלניצקי, מנהיג הקוזקים הזכור לשמצה, שהיה אחראי לפרעות ת"ח ות"ט - שבהן עונו ונרצחו אלפי יהודים במסגרת המרד הגדול שהוא הוביל באותן שנים. איורו של השטן האנושי הזה מתנוסס גם על השטר האוקראיני בשווי 5 גריבנה והוא העלה קבס בכל אימת שאחזנו בשטר כזה. מצד שני, אילו היה רואה חמלניצקי את המהפכה היהודית המתנוססת במחוז ובבירתו - הנושא את אותו שם - הוא ודאי היה מתהפך בקברו. כיום, פחות משלוש מאות אלף תושבים מתגוררים בעיר.

רבה של חמלניצקי הוא הרב הצעיר ביותר באוקראינה - וכנראה שגם מהצעירים ביותר באירופה כולה. הרב יוסף טייטלבוים, בן 25, הגיע לכאן עם אשתו מקריית מלאכי. פגשנו אותו בשעה שהשגיח על הפועלים הרבים שהיו עסוקים בעבודות אחרונות לקראת חנוכת מקווה הטהרה, שהוא בונה בחצר הגדולה שרכש לפני כשנה. "המקווה הזה הוא הגשמת חלום", סיפר. "יש משפחות רבות שמתחזקות והמקווה יסייע להם לנהל אורח חיים יהודי".

לפני המלחמה היו רשומים בקהילה המקומית 1,000 יהודים. כעת היא מונה 1,100 - כאשר כל החדשים הם פליטים מערי המזרח. "היו יהודים בודדים שעזבו את העיר בתחילת המלחמה, אבל כמעט כולם שבו". באופן חריג למדי לערים אחרות, שבהן הקהילות מזדקנות, 35 אחוזים מהיהודים בחמלניצקי הם בני פחות מ-18 - מה שמאפשר לזוג טייטלבוים המסור להשקיע בהם רבות, בין היתר באמצעות 'בית ספר ליום ראשון', שבו משתתפים כ-25 מילדי הקהילה. בניגוד לתדמית, גם יהודים מבוססים כלכלית מחוברים היטב

לקהילה. שיעורי תורה מגוונים נמסרים גם לנשות הקהילה וכן לקשישים. בחמלניצקי מופעלת אזעקה כמה פעמים ביום, סיפר הרב. עוד הוא מדבר – והצופר הופעל. 15 הילדים היהודים הובהלו אל המרתף בבניין וזכו בינתיים לשמוע סיפורי צדיקים מהרב ולומר פרק תהילים. "לְמַנְצַח, מְזִמּוֹר לְדָו", בקעו קולותיהם הרכים, בניב אוקראיני, בשעה שהצטופפו בממ"ד המאולתה, שיגן עליהם מפני האויב הרוסי.

תחנה רביעית חקירה בוויניצה

כבר מרחוק את המחסום הצבאי הגדול שהוצב בכניסה לתחנה הבאה שלנו במסע המיוחד הזה, העיר ויניצה. השוטרים והחיילים החליטו משום מה שאנחנו נראים כחשודים והורו לנו לעצור בצד. אחד מחברי המשלחת שבה נסענו, היה נראה להם מעט חשוד. "אתה מהמוסד?" שאלו ספק ברצינות-ספק בצחוק.

הם פתחו את תא המטען ואז הבחינו בנרתיק התפילין – והחשד שלהם כלפינו רק התגבר: את הנרתיק קיבל בנו של הרב סטמבלר כמוזכרת מהודרת ממחנה קיץ בעיר ני'ז'ני נובגורוד שברוסיה, שבו השתתף כמדריך, לפני כמה שנים. כטבעה של מזכרת צוין מהיכן היא: באותיות קריליות הוטבע שמה של העיר הרוסית. "רוסיה?" נבהלו השוטרים – והורו לצאת מהמכונית.

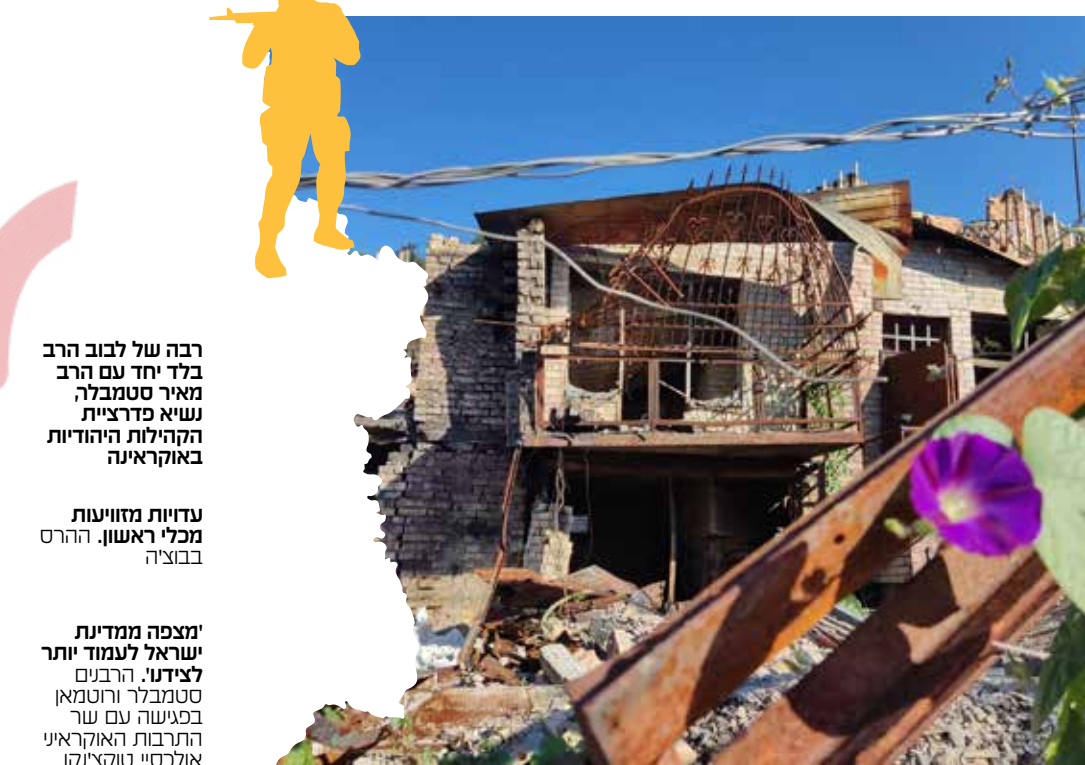
במשך שתי דקות שנדמו כנצח הם ביררו מה עשה ברוסיה והאם יש לו קשר למדינת האויב. למרבה הנס, הסבריו על כך שמדובר במזכרת מהתנדבות שבוצעה לפני כמה שנים – הניחו את דעתם.

ואז הם החליטו לפתוח את הנרתיק כדי לראות מה יש בו וזו הייתה הפעם הראשונה בחייהם שבה נתקלו בתפילין. "קאמרה (מצלמה)?" שאלו. תמונה של בן הרב כשהוא עטור תפילין והסבר קצר על כך שמדובר בפריט תפילין הניחה את דעתם. "סליחה", אמרו, "אנחנו כל הזמן במתח בגלל הרוסים".

מרחוק התקרב קצין בכיר, מפקד הכוח. הוא זיהה את הרב סטמבלר מהופעותיו בעבר בכלי התקשורת באוקראינה וזכר שמדובר במקורבו של הנשיא זלנסקי. "אני מתנצל, ראב"ן", אמר. "אתם יודעים שאנחנו מכבדים את היהודים. זו תקרית שהיינו שמחים שתשכחו", ביקש.

היעד הראשון שלנו בוויניצה היה בית הספר 'אור אבנר', אחד מתוך רשת שהקימה עשרות בתי ספר יהודיים במדינות ברית המועצות לשעבר. בין העצים בחצר בית

אמרה

רב רב של לבוב הרב בלד יחד עם הרב מאיר סטמבלר, נשיא פדרציית הקהילות היהודיות באוקראינה

עדייות מזוינות מכלי ראשון. ההרס בבוצ'ה

מצפה ממדינת ישראל לעמוד יותר לצידנו. הרבנים סטמבלר ורוטמאן בפגישה עם שר התרבות האוקראיני אולכסיי טוקצ'נקו

הספר נפרסו חבלים ועליהם בגדים שהונחו לייבוש. ילדים מאושרים רצו בחורשה שבחזית המבנה וקול צחוקם נשמע למרחוק. דבר לא הסגיר שמדובר בפליטים, שבתיהם חרבו. "זה הבית החדש שלהם, עד יעבור זעם", אמר לנו מנהל בית הספר, וולרי אלכסיי.

'אור אבנר' בוויניצה הוא בין בתי הספר היחידים בעיר שפעיל פרונטלית ולא וירטואלית. "זה החוב הפדגוגי שלנו, לאפשר להם לנהל אורח חיים כרגיל עד כמה שאפשר", אמר מר אלכסיי. "הרבה דברים השתנו בלימודים בגלל המלחמה. אנחנו מתעסקים הרבה בדיבור על חוסן וערכים, כדי לתת לתלמידים שלנו אפשרות להתמודד. אנחנו מרגיעים אותם ככל יכולתנו".

התלמידים הנרגשים הכינו לפמליה שלנו קבלת פנים לבבית עם בלונים. מקהלת בנים שרה בפנינו 'הבאנו שלום עליכם' והנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד! כמה טוב ונעים היה לראות אותם, את הדור הבא של יהדות אוקראינה.

המזל של היהודים

דבר לא הכין אותנו למחזה שנגלה בפנינו: הקומה העליונה של בית הספר נתונה בשיפוצים, כדי להפוך את הכיתות למשכנם החדש של 48 פליטים שהגיעו הנה ממאריפול וחרסון, איזיום ודונייצק. עד אז, המשפחות שוכנו בתוך כיתות: מעל למזרנים עדיין ניצבו הלוחות שמשמשים ללימודים.

שתי נשים בוכיות, כלה וחמותה, קיבלו את פנינו בחדרן הקטן, שהוסב גם הוא מכיתה למגורים. בעליהן נמצאים כעת בחבל דונבאס. "הגענו לכאן חודש אחרי המלחמה. המשפחות שלנו התפזרו לכל עבר וכמה מבני המשפחה נאלצו לנדוד לתוך רוסיה, כדי להבטיח את שלומם. הקשר עימם ניתק ואנחנו מקווים שהם בסדר", התייפחו מרה.

למה הגעתם דווקא לוויניצה? שאלתי. "פשוט ברחנו מהבית באיזיום. יצאנו לדרך מבלי לדעת לאן מועדות פנינו ואז שמענו שפתחו מחנה פליטים גדול בעיר דניפרו. משם המשכנו לכאן ואנחנו מרגישים כמו משפחה. כבר חודשים שהרב שאול הורוביץ (רבה של ויניצה, שהיה במהלך ביקורנו בדרכים) מארח אותנו כאן, נותן לנו מקום לשים בו את הראש, אוכל ומים חמים. "אנחנו ברי מזל", הן אומרות. "יש כל

ערש החסידות. הרב קולסניק, הרב על איזוונה-פרנקובסק, מצג את תמונותיהם של האדמו"רים שכיחה באזור

עדות אילמת. תחנת דלק שהושמדה בתקיפה רוסית ליד קייב

גחלת לוחשת תחת ההכפצות. הרב סטמבלר והרב בלד בקריאת התורה בלבוב

"פשוט ברחנו מהבית באיזיום. יצאנו לדרך מבלי לדעת לאן מועדות פנינו ואז שמענו שפתחו מחנה

אש במחנה

שר התרבות האוקראיני, אולכסיי טוקצ'נקו, בריאיון ל'משפחה' "יש לנו סימני שאלה על מדינת ישראל"

מדרום קייב שמנו את צעדינו למערבה – אל החלק שבו שוכנים משרדי הממשלה. היעד: לשכת שר התרבות האוקראיני, אולכסיי טוקצ'נקו, שאחראי גם על הדתות במדינה. מלבד נוכחות צבאית של חיילים חמושי קלצ'ניקוב שסיירו להם ברחובות, כיכר העצמאות המזוהה כל כך עם קייב שקקה חיים. בדרך כלל, בשעה כזו, יש כאן המון אנשים ובקושי אפשר לנסוע כאן – אבל המלחמה הפחיתה בכמות את מספר כלי הרכב. למרות זאת, נראה שהתושבים בעיר מתנהלים די כבשגרה: החנויות פתוחות, המוני אדם צועדים ברחובות והפחד האדיר מפני הרוסים ששרר פה אך לפני כמה חודשים כמעט ונמוג. בכניסה למשרד התרבות פגשנו את הרב רפאל (פולי) רוטמן, מהיהודים החזקים באוקראינה, שמכהן כסגן היו"ר בפדרציית הקהילות של יהודי אוקראינה והאחראי על קשרי השלטון שלה. הוא נמצא בקשר הדוק עם הנשיא זלנסקי ואף סיפק לו מצוות בחג הפסח האחרון (זלנסקי, כזכור, הוא יהודי על פי ההלכה) – בשעה שעדיין הסתתר בבונקר המבוצר שלו במתחם הממשלה בקייב. השר טוקצ'נקו, מהשרים הפופולריים במדינה, התגלה כאדם נעים הליכות. הוא נכנס לפגישה עם 'משפחה' לבוש בבגדים ספורטיביים, רחוק מגינונים. מזכיר את הנשיא זלנסקי – שמתחילת המלחמה מקפיד לא להופיע בבגדים מחויטים, מה שהפך לסימן ההיכר שלו. שאלנו אותו אם הוא מאוכזב ממדינת ישראל "רוב מדינות העולם המתפתחות הציבו סנקציות על רוסיה ואנחנו מצפים שגם הממשלה שלכם תצטרף למדינות הנאורות, משום שרוסיה מנצלת את משאביה ואת כלי הנשק שלה לרצוח אנשים, נשים וטף. ברור לכולם שהרווחים של רוסיה מהגז מופנים לטובת המלחמה שלה ולכן המאמץ לפגוע בכלכלה שלה חשוב מאוד, שיחסוך הרבה חיי אדם".

עד שמדינת ישראל תצטרף למדינות הנאורות, האם אוקראינה מחשיבה אותה כשותפה לפשע?
"לא, אבל אוקראינה מקווה שמדינת ישראל תצטרף לסנקציות. עד שזה יקרה, יש לנו – בממשלה ובעם האוקראיני – הרבה סימני שאלה בנוגע ליחס שלנו אל ממשלת ישראל. אתם מגבים את התרבות הרוסית וזה מפריע לנו. אנחנו גם מאוד מחכים שתסייעו לאוקראינה באופן אקטיבי ושתספקו לנו נשק".

##אתם מצפים לחילופי שלטון בארץ, כדי לשנות את המבט הישראלי כלפיכם?
"אזרחיה של כל מדינה דמוקרטית הם שייבחרו את מנהיגיה. אני רק העליתי את הסוגיות הנוגעות לנו ואני מצפה מכל ממשלה ישראלית שתפעל בנושא – ולא משנה מי יעמוד בראשה".

ממשלת אוקראינה נמצאת בקשר עם האוכלוסייה

האוקראינית שנמצאת תחת רוסיה?
"כן, אנחנו ממשכים לדאוג להם בהרבה דרכים – בין היתר בפנסיה וחינוך. אנחנו מעבירים להם אינפורמציה בדרכים שונות, באמצעות המדיה החברתית, כדי שיהיו מעודכנים על מה שקורה פה. אנחנו מתעסקים גם בחילוף של אנשים שרוצים לעזוב ועובדים עם ארגונים בינלאומיים כדי שיפתחו פרוזדורים 'ירוקים' שיאפשרו מעבר של אנשים הנמצאים תחת הכיבוש הרוסי".

##עוד כמה אתה מודאג מכך שיהודים רבים – שחלקם נחשבים לבעלי מעמד סוציו-אקונומי גבוה – עוזבים את אוקראינה?
"אני חושב שאחת מהשאלות הכי קשות, גם במלחמת העולם וגם במלחמה הזו, נוגעת לפליטים, מכל הדתות. המטרה שלנו היא לייצב את הספינה, כדי למנוע הגירה שלילית. על כל מדינות העולם לעזור לנו כלכלית להמשיך להתקיים ולנהל חיים יציבים. אנחנו קוראים להביא לפה משקיעים, חשוב לנו מאוד שהמדינה תוכל להמשיך לפעול כרגיל עד כמה שניתן".

איך אתם עוזרים לקהילות היהודיות?
"האוכלוסייה המקומית מאוד אוהדת יהודים ואתם חלק מאיתנו. אני, כילד בקייב, גדלתי בין יהודים ולמדתי כמה מילים כמו 'בקייער'... היהודים באוקראינה חיים פה בשלום ואהבה. כשר שאחראי על המיעוטים, חשוב לי להיות ער לכל הצרכים של הקהילות והארגונים הדתיים, בכל נושא שצריך. יש לנו קשר חם עם הפדרציה היהודית ואנחנו תמיד כאן עבורה".

##השר טוקצ'נקו, אתם רוצים להיות חלק מאירופה, אבל בניגוד למדינות האיחוד האירופי הממשל האוקראיני עדיין מחזיק ברכוש יהודי רב – גם של הקהילות וגם של אנשים פרטיים. "אנחנו פועלים בנושא. כעת זו תקופה מורכבת, אבל זה נמצא בטיפול שלנו ואני מאמין שנצליח להגיע למתווה בנושא – לאחר המלחמה".

מה דעתך על העלייה של חסידי ברסלב לאומן?
"זה באמת זמן לא טוב להגיע כעת. זה מסוכן מאוד. אני מכבד את החסידים שמגיעים להתפלל ולכן בכל שנה השקענו הרבה מאוד כדי שהם יוכלו להגיע הנה, אבל הזמן הטוב ביותר להגיע לאומן ולקברי צדיקים נוספים יהיה לאחר הניצחון שלנו".

הטלפון בלשכתו קטע את רצף שיחתנו. "הנשיא בדרך לשיבת הקבינט, אתה צריך לצאת לדרך", אמרה המזכירה. "תודה שהגעתם לכאן ואני בטוח שתעבירו את המסרים החשובים בשיחה שלנו לגורמים האחראיים במדינת ישראל", אמר השר טוקצ'נקו. העברנו.

כך הרבה פליטים שאף אחד לא עוזר להם. להיות חלק מהקהילה היהודית במדינה בזמן כזה זו פריווילגיה: לאן שלא תלך אתה יודע שיקבלו אותך בזרועות פתוחות ויעזרו לך". לדבריהן, בתיאון באיזיוס נהרסו. "יש שם יריות כל הזמן, הרבה מהשכנים שלנו נהרגו. זה נס שהצלחנו לצאת. בדרך", סיפרו השתיים, "עצרו אותנו הרוסים במחסומי דרכים. החיילים הצ'צנים התעללו בנו והשפילו אותנו. הם איימו עלינו וכיוונו רובים לראשינו. אנחנו כבר חודשים בסיטום ממה שעברנו שם".

מרתף בית הספר הוסב לבונקר. "יש פה אזעקות כל יום. ועדה מיוחדת של העירייה ומשרד החינוך אפשרו לנו להסב את המקום התת קרקעי הזה, שהיה בעבר מחסן, לחדר מוגן – בתנאי שנסיר מהקירות את החרסינות, שיכולות להפוך ללהבים חותכים אם ייפגעו מהפצצה", הסביר המנהל.

"לא קל לתפקד כך, לנהל בית ספר וגם את מערך שיכון הפליטים שהגיעו לכאן, אבל זו חובתנו היהודית והאזרחית", אמר, "לא חשבנו פעמיים. הבנו שזה התפקיד שההיסטוריה של ארצנו האהובה ייעדה אותנו אליו".

תחנה חמישית

עוצר במרכז קייב

בדרך לקייב התחלנו לראות את ההרס: בתים חרבים עד היסוד, ניצבו כאילמים בצד הדרך, מספרים בלי קול את סיפורי ההפגזות הרוסיות המאסיביות על הבירה האוקראינית וסביבתה.

בכניסה לעיר הוצב מחסום גדול וכל רכב נסרק. גם הפעם, התבקשנו לסור לצד הדרך והשוטרים האדיבים בדקו את תוכנו של תא המטען ואחר כך הרשו לנו להמשיך הלאה. בשעה 21:00 הגענו אל המסעדה היהודית הכשרה 'טקידה' שנמצאת בסמוך לבית הכנסת המפואר 'אורח חיים' של הרב בלייך, ברחוב שיקוביצקה 29 בשכונת פדול היוקרתית, במרכז קייב. עובדי המסעדה הביטו כל העת לעבר השעון: "עוד מעט, ב-23:00, מתחיל העוצר. אנחנו רוצים להספיק לחזור הביתה בזמן, כדי שלא יעצרו אותנו", הסבירו. כאן, בבירה, העוצר מורגש היטב: מ-23:00 בלילה ועד 5:00 בבוקר אין נפש חיה ברחובות. מי שיוצא החוצה מסתכן. את תפילת שחרית קיימנו בבית הכנסת

של הרב מרדכי לבנהרץ, שליח חב"ד בדרום קייב. בית הכנסת, שהוא היחיד ששוכן בדרום הביירה האוקראינית, נמצא בתוך מבנה בית הספר 'שמחה'. במקום קבלת פנים אנושית, גם הפעם 'זכינו' לקבלת פנים בדמות אזעקה עולה ויורדת. דלתות כיתות הלימוד נפתחו בזו אחר זו והתלמידים והמורים יצאו מהם ונסו לעבר המרחב המוגן שנבנה במהלך החופש הגדול האחרון בחצר בית הספר. "קייב כל הזמן על הכוונת שלהם. קשה לחיות ככה", אמרו, "מתי כבר יהיה הסוף?"

גם כאן, חלק מהמתפללים בבית הכנסת הם פליטים, שהגיעו מאזורי הקרבות. את תשומת ליבנו תפס מתפלל עטור זקן לבן, שאחז בידו זכוכית מגדלת כדי לראות טוב יותר את השורות בסידור התפילה. עקיבא, קוראים לו וכמו רבי עקיבא בשעתו גם הוא לא ידע לפתוח ספר עד גיל מבוגר. במשך שנים הוא סעד את אימו המנוחה, וכאשר נפטרה לפני 5 שנים והוא בן 69, הגיע לבית הכנסת לראשונה ואף החליט להיכנס בבריתו של אברהם אבינו. "זו החובה שלי, כיהודי", אמר - כשהבעתי בפניו את הערכת. "שום כאב לא יגרום לי להפסיד מצווה כה חשובה. אברהם אבינו נימול בגיל מבוגר ממני", אמר בניסיון להסתיר את מבוכתו מההתפעלות נוכח מסירות נפשו.

תחנה שישיית

בקריית הממשלה בקייב

במרחק של כמה רחובות מבניין משרד התרבות (על הריאיון שלנו עם שר התרבות האוקראיני - ראו מסגרת) נמצא בניין שגרירות ישראל בקייב. האבטחה על המבנה הדוקה וקפדנית. שוטרים וחיילים חמושים מפטרלים בכניסה אליו ומאבטחים גלויים וסמויים מביטים בחשדנות על כל מי שמתקרב אל הכניסה.

השגריר מיכאל ברודסקי אמר לנו, כי הוא מודע לכעס האוקראיני - כפי שבא לידי ביטוי בין היתר בשיחתנו עם שר התרבות, כמה דקות קודם לכן. "אני מודאג ממצב היחסים בין שתי המדינות", הודה בפנינו, "אבל לא צריך לדאוג, כי לטווח ארוך שני הצדדים צריכים זה את זה. אנחנו לא באים בטענות לאוקראינים על הנימה

הביקורתית שלהם, כי הם נמצאים במלחמה אכזרית והם מאוד אמוציונליים. "תפקידנו להסביר להם שהמצב מורכב ויש לנו קווים אדומים וההבנה הזו מתחילה לחלחל פה. לא משנה מה שר אוקראיני כזה או אחר יגיד, העובדות הן שאנחנו עושים ככל יכולתנו ועוזרים לעם באוקראינה בתחומים שאנחנו יכולים וחזקים בהם, כמו הבריאות. פתחנו בית חולים שדה, הבאנו ילדים ופצועים לטיפול בארץ ונמשיך לעזור ככל שנוכל".

השגריר סיפר: "בערב המלחמה היו פה כ-15 אלף ישראלים. פתחנו במסע הסברה והתחננו בפניהם לצאת, כי הבנו שמשוהו הולך לקרות. לצערי לא כולם יצאו, למרות שארגנו הסעות ממרכזי הקהילות השונות, עד לגבולות היבשתיים". דבריו של השגריר לא התקבלו בהבנה בידי ראש הסגל של זלנסקי, אנדריי ירמאק. בשיחה עם 'משפחה' אמר ירמאק: "מדינת ישראל ואוקראינה נלחמות אותה מלחמה, נגד טרוריסטים המבקשים להשמיד את עמך. אנחנו צריכים בנות ברית נאמנות שרוצות לחלוק איתנו את הנטל, מתוך הבנה של שלום וחופש.

"אנחנו עומדים בערב יום כיפור ובשעה זו של חשבון נפש, על מדינת ישראל להביט לאחור על השנה האחרונה ולשנות את מעשיה, כדי לסייע לאוקראינה להגן על עצמה. העובדה שעשרות אלפי יהודים לא יכולים להגיע ולהתפלל באומן, היא תזכורת למחיר הבחירה של נתפס של התקופות הרוסיות. היא זו שאילצה אותנו לבקש מהישראלים שלא להגיע. אנחנו מצפים שתעשו יותר, עליכם לסייע לנו להיאבק בעומדים עלינו לכולותינו. מי כמוכם יודע כמה תמיכה בינלאומית חשובה בזמן מלחמה. אנחנו מעטים מול רבים - וכלי הנשק שלכם יוכלו לסייע לנו בכך.

"אנחנו מגנים על היהודים במדינתנו, בשעה שרוסייה תוקפת כבר יותר ממאתיים ימים את הקהילות היהודיות באוקראינה. רוסיה גם תקפה את אזור גיא ההריגה 'אבי יאר' ומאיימת על פעילותה של ה'סוכנות היהודית'. אלה החברים שלכם? יגיע יום ותתביישו בזה".

בניגוד למדינת ישראל, שעליה מתח ביקורת, ראש הסגל של זלנסקי שיבח מאוד את הקהילות היהודיות: "רבני הערים באוקראינה מעוררים אצלי ואצל הנשיא השתאות רבה. הם עושים עבודת קודש, על חשבון חייהם האישיים ולא פעם מסכנים

את עצמם כדי לסייע לבני הקהילות שלהם. אני חושב שיהודי אוקראינה לא יכלו לבקש לעצמם מנהיגים טובים מאלה, המהווים סמל ודוגמה לכל הדתות באוקראינה. זכות משלוחי המזון והתרופות שלהם - לצד חילוץ הרוויים - בטוחני שחיייהם של יהודים אוקראינים רבים ניצלו ממוות בידי החיילים הרוסיים, מרעב ומקור. יגיע היום ובבתי הספר למנהיגות ילמדו על מעשייהם הטובים".

תחנה שביעית

טנקים חרוכים באירפין

הרגעים הקשים ביותר של המסע הזה היו כשיצאנו מקייב אל אירפין, בוצ'ה וגוסטומיל - פרבריה היוקרתיים של עיר הבירה שהיו נתונים לכיבוש וטבח רוסי שהעולם כולו התחלחל בפניו.

בכניסה לאירפין ניצבות שאריות מחלידות של מה שהייתה פעם תחנת דלק. טיל רוסי פגע והשמדה. ככל שנכנסים לתוך העיר, נחשפים עוד ועוד למראות ההרס הנרחבים והאיומים, הצובטים את ליבו של כל בן אנוש. בתים חרוכים, זגוגיות חלונות מנופצים והרס רב בתשתיות - לצד פועלים רבים שעמלים לתקן את הנזקים.

באמצע הרחוב המרכזי הבחנו בטנק חרוך. הצריח שלו ניתק ממקומו מפגז שפגע בו. הריח השרוף היכה בנו, כשהתקרבו אליו. קשה לחשוב שהיו בתוכו חיילים שנסרפו אל מותם. עוברי אורח אמרו לנו שמדובר בטנק אוקראיני, שאנשי הצוות שלו נלחמו עד הרגע האחרון, כדי למנוע מעבר טנקים רוסיים. מהצריח החלוד התנוסס מקל עץ פשוט ועליו דגל אוקראינה. תושבים מקומיים כתבו עליו הקדשות לחיילים שמסרו את נפשם למען ארצם, בתוך כלי המלחמה האדיר הזה.

יהודיה בת 84 קיבלה אותנו בפתח ביתה הרוסי. רקטה רוסית שהתפוצצה במחסן שבחצר השמידה אותו - ורסיסה פגעו בדירה שבה מתגוררת האשה בגפה. "תראו מה החיילים הרוסיים עשו לנו", ייבבה. "איזה כיף לי שאני יהודייה: אני זוכרת כילדה שהיו מתנכלים לי, לועגים לי שאני יהודיה. היום כולם מקנאים בי: הם יודעים שיש מי שידאג לי. זה כל כך לא מובן מאליו".

הרב רוטמאן, שהגיע עם כמה מעובדיו בוואן מסחר, הורה להם להוריד בבית 4 ארגזי מזון מלאים כל טוב. "עד המלחמה עסקנו בשיעורי תורה ועכשיו אנחנו פועלים למלא את מחסורם הגשמי של היהודים", אמר לנו הרב רוטמאן. "השליחות שלנו משתנה כל העת - וכעת זו השליחות העיקרית שלנו. אני יודע שיש אנשים שאחרת היו מתים מרעב, פשוטו כמשמעו. בבוצ'ה הסמוכה, במהלך המלחמה, נפטרה מרעב ניצולת שואה. מי היה מאמין שיהיו

דברים כאלה במאה ה-21?"

בחצר בית אחרת, בעיר גוסטומיל הסמוכה, פגשנו יהודייה מבוגרת, חולנית. "החיילים הרוסיים הסתובבו ברחובות וירו באנשים", סיפרה לנו. "לא היה לנו חשמל, מים ואוכל ולמרבה המזל הבן שלי הצליח להצית אש בתנו, באמצעות ענפים שהוא גזם בחצר, כדי שנוכל להכין לחם. עשן הארובה לא מצא חן בעיני צלף רוסי שישב על מבנה גבוה באזור והוא ירה לעבר הארובה והרס את המכסה שלה. אוי, זה היה נורא", היא נאנחת.

אבל היא חוותה דבר נורא עוד יותר: בימים הראשונים של המלחמה, כשהעיר הייתה תחת כיבוש רוסי, בעלה הקשיש נפטר. במשך שמונה ימים, עד לסילוק הכוחות הרוסיים מהעיר, לא ניתן היה להביאו לקבורה.

בקומה הרביעית של בניין מגורים סמוך, אנו פוגשים את סבטה, בת 90. "אני לא יוצאת מהבית כבר חודשים. אז סוף סוף, בגילי המופלג, יש לי זמן ללמוד תנ"ך ולקרוא על האבות והאימהות הקדושים", מחווה לנו על תנ"ך מתורגם בשפה האוקראינית. "בכל חודש כשאתם מגיעים עם משלוחי המזון, השכנים שלי מתקשרים אלי ואומרים 'היהודים שלך הגיעו'", סיפרה לנו בגאווה. "בבקשה, תדאגו גם להם, זה

חשוב לי כדי לשמור איתם על יחסי שכנות נאותים".

תחנה שמינית

מראות הזוועה בבוצ'ה

מאירפין המשכנו לבוצ'ה. ההרס שנראה באירפין מתמגד לעומת זה שבבוצ'ה - העיר שבה נחלו הרוסיים מפלה קשה בדרכם אל קייב. עשרות בתים חרוכים עד היסוד, או פגועים בחלקם, ניבטו מכל עבר. אלו היו מחזות קשים, שלא קל היה לראות. אזרחים תמימים שאיבדו את חייהם ואת קורת גגם ללא כל סיבה.

אל ביתו של סרגיי סולוביי המתגורר בבוצ'ה, מיהרנו להגיע לפני שיחשיך. "אני עוד רוצה להספיק לזכות אותו בתפילין", הסביר הרב רוטמאן. סולוביי עלה לישראל בתשנ"ז (1997) והתגורר 11 שנים בראשון לציון. הוא לא יישכח את הבוקר של כ"ג באדר א' (24 בפברואר), הבוקר הראשון של המלחמה. "הבן שלי התקשר אליי בארבע בבוקר ואמר 'התחילה מלחמה'. חשבתי שהוא צוחק עליי. יצאתי לחצר וראיתי את השכן שלי, שעובד בכוחות הביטחון, לבוש מדים וממהר לצאת מהבית והבנתי שזה רציני. זמן קצר אחר כך התחלנו לשמוע

פיצוצים אדירים". כמה ימים אחר כך פגעה רקטה רוסית בבית השכנים. סולוביי רעד כששחזר לנו את מה שראו עיניו: "הדלת של הבית שלנו נתקעה מההדף ויצאנו החוצה מהיציאה האחורית. הלכתי לראות אם השכנים נפגעו וראיתי שהם לא חיים. זה הזכיר לי את מאורעות הלינין ברמאללה. לא האמנתי בחיים שלי שדבר כזה יכול לקרות". למרות הכול, סולוביי מנסה להישמע מעודד: "הרוסיים מפסידים, הם נוחלים מפלה בשדה הקרב. פוטין לא יעז שוב לעולם להתקרב לקייב. זו מלחמת העצמאות שלנו ובעיניי - אנחנו כבר ניצחנו בה".

כששעטנו על הכביש האוקראיני המהיר מספר M-05, המחבר בין קייב לאומן - בשעה שהירח שלט ברקיע - המחשבות על מה שראינו באירפין ובבוצ'ה לא נותנות מנוח. הטלפון צלצל. על הקו: בכיר במשרד ההגנה האוקראיני. "אני רוצה לברך", קולו שבקע מבעד לדיבורית היה נרגש, "שהצלחנו לאתר ולחלץ את החייל היהודי שנפל בדונבאס. אל דאגה, הוא יובא לקבר ישראל".

הספר שיכין אותך לימי הרחמים

צעטיל קטן המבואר

יצא לאור ספר מרתק ובו סודות ועצות מעשיות בעבודת השם מגדולי ומאורי החסידות הנותנים כוח להתגבר על נסיונות רבים ולהשיג השגות נפלאות בחכמת האלוקיות, לזכות לעבודה לשמה ולמעשים טובים.

מעוטר בהסכמותיהם של גדולי

האדמור"ים שליט"א.

לפרטים והזמנות

02-993-3490

